

DOI 10.31865/2414-9292.24.2025.349764

УДК 378.147:373.3.011.3:006.074

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Любомира Ілійчук

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри початкової освіти та освітніх інновацій

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Івано-Франківська обл., Україна

ORCID ID 0000-0003-4274-6903

liubomyra.iliichuk@cnu.edu.ua

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано структуру професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів як багаторівневої інтегративної системи, що включає взаємопов'язані компоненти різного рівня узагальненості. Проаналізовано сучасні наукові підходи до визначення сутності професійної компетентності, її видів та взаємозв'язків, що забезпечують функціональну цілісність професійної підготовки фахівців. Підкреслено, що формування професійної компетентності здійснюється відповідно до чітко визначених вимог стандарту вищої освіти, що забезпечує нормативну відповідність процесу підготовки майбутніх педагогів сучасним вимогам професійної діяльності. На підставі аналізу стандарту вищої освіти та професійного стандарту виокремлено складові професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, які формалізовані в нормативних документах: інтегральну, загальні (громадянсько-правову, ціннісно-культурну, операційно-діяльнісну, етико-поведінкову) і спеціальні (мовно-комунікативну, предметно-методичну, інформаційно-цифрову, психологічну, емоційно-етичну, здоров'язбережувальну, прогностичну, інклюзивну, організаційну, оцінювально-аналітичну, компетентність педагогічного партнерства, здатність до навчання впродовж життя) компетентності. Інтеграція цих компонентів формує цілісну систему професійної компетентності, яка забезпечує здатність майбутнього вчителя початкових класів ефективно та відповідально реалізовувати трудові функції в умовах сучасного динамічного освітнього середовища.

Ключові слова: професійна компетентність; стандарт вищої освіти; професійний стандарт; стандартизація вищої освіти; професійна підготовка; вчитель початкових класів.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У контексті сучасних трансформаційних змін у системі вищої освіти та інтеграції України в європейський освітній простір забезпечення якості професійної підготовки педагогічних кадрів набуває стратегічного значення. Сучасні суспільні вимоги до вчителя початкових класів зумовлюють необхідність формування професійної компетентності, що інтегрує знання, уміння, цінності й особистісні якості, забезпечуючи здатність ефективно виконувати професійні функції в динамічних, складних освітніх контекстах. Нормативне забезпечення цих вимог

реалізується через стандарти вищої освіти, які встановлюють рамкові умови, зміст і очікувані результати навчання на інституційному рівні (Ілійчук, 2025). Особливої актуальності набуває проблема дослідження структури професійної компетентності вчителя початкових класів в контексті стандартизації вищої освіти, що забезпечує єдність вимог до результатів навчання, їх оцінювання, моніторингу та контролю, а також вдосконалення механізмів внутрішнього забезпечення якості професійної підготовки фахівців. Запровадження стандартів вищої освіти актуалізує потребу у системному аналізі складових професійної компетентності, їх взаємозв'язку та функціональної ролі у процесі фахового становлення майбутнього вчителя початкових класів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз теоретичних напрацювань вітчизняних учених засвідчує наявність різноманітних підходів до трактування поняття *«професійна компетентність»*, що зумовлено розмаїттям наукових шкіл, галузевою специфікою досліджень та міждисциплінарним характером цієї категорії. Ґрунтовні дослідження феномена професійної компетентності здійснили Н. Бібік, В. Бондар, Т. Гуменникова, О. Дубасенюк, І. Зязюн, С. Кара, Л. Коваль, В. Ковальчук, О. Овчарук, З. Онишків, І. Пальшкова, О. Савченко, С. Скворцова, О. Третьак, О. Хижна, І. Хижняк, І. Шапошнікова, В. Шахов, О. Ярошинська та ін. У своїх працях вони розглядають професійну компетентність як інтегральну характеристику особистості майбутнього педагога, що відображає готовність до ефективного здійснення професійної діяльності, реалізації педагогічних функцій, здатність до саморозвитку та професійного вдосконалення. Дослідники акцентують увагу на зв'язку професійної компетентності з освітньо-професійним розвитком особистості, формуванням системи цінностей, фахових знань, умінь і навичок, необхідних для успішного функціонування у сучасному освітньому середовищі.

Наукові розвідки останніх десятиліть підтверджують багатовекторність наукових підходів до розуміння сутності професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Дослідники обґрунтовують структуру та зміст окремих її різновидів, зокрема, дослідницької (Т. Ваколя), інтеграційної (І. Вікторенко), методико-математичної (Н. Глузман), культурологічної (Н. Гречаник), мовно-комунікативної (О. Іваннікова), медіапедагогічної (О. Ішутіна), здоров'язбережувальної (Л. Малишева), трансмедійної (В. Орехова), лінгводидактичної (Н. Остапенко), інформаційно-технологічної (Л. Петухова), іншомовної (І. Пінчук), лексичної (Н. Сіранчук), математичної (С. Стрілець), методичної (О. Фесенко), етичної (Л. Хоружа), тощо. У наукових працях компетентність розглядається як системне утворення, що інтегрує

знання, уміння, ціннісні орієнтири, мотиваційні настанови та рефлексивно-оцінні механізми, необхідні для успішної реалізації педагогічної діяльності.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених проблемі професійної компетентності, питання узгодженості теоретичних моделей структури компетентності вчителя початкових класів із чинними державними стандартами залишається недостатньо розробленим. Актуальність дослідження посилюється необхідністю валідизації внутрішніх систем забезпечення якості закладів вищої освіти, де структура компетентності виступає інтегральним показником ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні структури професійної компетентності вчителя початкових класів, визначенні її змістових компонентів, взаємозв'язків та функціонального значення у забезпеченні якості професійної підготовки майбутніх педагогів відповідно до вимог сучасних освітніх стандартів.

Результати дослідження. Зважаючи на багатовимірність та складність тлумачення дефініції «компетентність», а також варіативність наукових підходів до її осмислення, обґрунтованим видається звернення до нормативно-правових актів у галузі освіти, у яких зміст цього поняття визначено з позицій державної освітньої політики й глобальних орієнтирів розвитку системи освіти. Так, у Законі України «Про освіту» (2017) поняття «компетентність» розкривається як інтегрована динамічна структура, що поєднує знання, уміння, навички, способи мислення, систему поглядів, ціннісні орієнтири та інші особистісні характеристики, які забезпечують здатність індивіда ефективно реалізовувати себе у процесі соціалізації, здійсненні професійної діяльності або продовженні навчання. Для забезпечення цілісності аналізу та порівняння нормативних трактувань дефініції «компетентність» доцільно звернутися також до положень Закону України «Про вищу освіту» (2014), у якому це поняття розглядається як здатність особи до ефективної соціалізації, успішного навчання та здійснення професійної діяльності, що формується на основі динамічного поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, переконань, цінностей та інших індивідуально-особистісних характеристик.

У законодавчих актах дефініція «компетентність» представлена як багатоаспектне, інтегративне утворення динамічного характеру, що акумулює в собі когнітивні, операційно-практичні, емоційно-ціннісні та особистісно-мотиваційні складові. Спільною ознакою обох тлумачень є розуміння компетентності як здатності індивіда до ефективної соціалізації, професійної реалізації та безперервного навчання, що ґрунтується на засвоєнні знань,

формуванні вмінь і навичок, розвитку способів мислення, світоглядних установок, ціннісних орієнтацій та інших особистісних якостей. Обидва нормативні підходи підкреслюють універсальний і результаторієнтований характер компетентності як інтегрального освітнього феномену, що виступає цільовим орієнтиром трансформації і розвитку сучасної системи освіти.

Окресливши загальні параметри професійної компетентності, доцільно перейти до її структурного аналізу, зосередивши увагу на змістовій характеристиці та взаємозв'язках окремих видів компетентностей, що забезпечують її цілісність і функціональну єдність. Слід зауважити, що дослідники виокремлюють різні шляхи її структурування, зокрема, І. Хижняк (2017) визначає предметний підхід, який моделює структуру професійної компетентності через конкретні наукові галузі, що опановує майбутній педагог, та сутнісний підхід, що зосереджується на внутрішній логіці та змістовних компонентах компетентності як на рівні загальногалузових, так і предметних компетентностей. В. Луговий (2009) обґрунтовує доцільність системного підходу до класифікації компетентностей, орієнтуючись на види людської діяльності, які реалізуються в системі суб'єктно-об'єктних та суб'єктно-суб'єктних взаємин. Учений виокремлює п'ять узагальнених видів компетентностей, що охоплюють ключові площини професійного становлення особистості: ціннісно-орієнтаційні, інтелектуально-знаннєві, діалогічно-комунікаційні (консенсусні), інноваційні та художньо-творчі. Водночас Л. Семенець (2010), аналізуючи структуру професійної компетентності майбутнього вчителя, розглядає її крізь призму функціонально-галузевого підходу, виокремлюючи такі компоненти, як проєктувальна, концептуальна, аксіологічно-особистісна, дидактична, психологічна, управлінська та спеціальна компетентності. Означені підходи підкреслюють багатовимірність і складність професійної компетентності педагога, охоплюючи як її змістовно-функціональні, так і особистісно-ціннісні аспекти.

Н. Бібік, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко (2004) розробили ґрунтовну класифікацію компетентностей учителя, яка має ієрархічну структуру та охоплює три взаємопов'язані рівні компетентностей, які забезпечують формування професійної компетентності педагога як цілісного феномена. Перший рівень охоплює ключові компетентності універсального характеру – навчальну, соціальну, загальнокультурну, громадянську, здоров'язбережувальну, інформаційно-комунікаційну та підприємницьку, – що становлять базис професійного розвитку особистості, сприяють її інтеграції в суспільство та здатності до самостійного засвоєння нових знань і досвіду.

Другий рівень становлять галузеві компетентності, які відображають специфіку педагогічної діяльності та визначають готовність майбутнього вчителя до ефективного виконання професійних функцій у сфері освіти. Третій рівень представлений предметними компетентностями, що інтегрують знання, уміння, навички й особистісні якості, необхідні для викладання конкретних навчальних предметів, а також забезпечують здатність учителя реалізовувати зміст освіти через призму власного ціннісного ставлення до професійної діяльності. У межах цієї класифікаційної моделі простежується тісний взаємозв'язок між галузевими та предметними компетентностями, де останні виступають основою для поступового розвитку перших, відображаючи динаміку професійного становлення та зростання педагогічної майстерності вчителя.

О. Ішутіна (2025) доповнює цей перелік метапредметною компетентністю, під якою розуміє універсальні, наскрізні компетентності, застосовні в різних предметних галузях і життєвих контекстах. Науковиця підкреслює, що таке розмежування чіткіше структурує внутрішню ієрархію та взаємозв'язок між видами компетентностей, що формуються в освітньому процесі. Метапредметні та предметні компетентності, за переконанням автора, слід розглядати як взаємодоповнювані складові галузевої компетентності вчителя, що забезпечують її багатовимірність і функціональну цілісність. Метапредметні компетентності відображають здатність оперувати універсальними знаннями, уміннями та навичками в межах різних предметних контекстів і спрямовані на забезпечення цілісного підходу до навчання. Натомість предметні компетентності фокусуються на змісті конкретних навчальних дисциплін чи освітніх галузей. З огляду на це, метапредметні та предметні компетентності доцільно розглядати не як ієрархічно підпорядковані, а як рівнозначні структурні компоненти галузевої компетентності майбутнього вчителя початкових класів, які забезпечують багатовимірність, гнучкість і універсальність його професійної підготовки.

І. Хижняк (2017) пропонує інтерпретувати професійну компетентність вчителя як цілеспрямовану взаємодію предметних і надпредметних компетентностей, що у своїй єдності забезпечують ефективність професійної діяльності педагога. Зокрема, предметні компетентності включають соціально-гуманітарний, фундаментальний і методичний компоненти, які формують основу професійної підготовки фахівця. Надпредметні ж компетентності розглядаються як універсальні інструменти професійного зростання, до яких належать комунікативна, інформаційно-комунікаційна, діагностична та акмеологічно-рефлексивна компетентності.

І. Вікторенко (2021) розглядає професійну компетентність учителя початкових класів як складне особистісне утворення, що інтегрує базові предметні, психолого-педагогічні, предметно-методичні й міжпредметні компетентності. На основі предметного підходу С. Вітвицька (2011) виокремлює такі складові професійної компетентності педагога: предметну, методичну, соціально-психологічну та аутопсихологічну. У свою чергу, Н. Глузман (2010) у структурі професійної компетентності вчителя початкових класів виділяє ключові підвиди: спеціально-професійну, психолого-педагогічну, методологічну та методичну компетентності.

Отже, професійна компетентність майбутнього вчителя початкових класів має інтегративну природу й постає як цілісна багаторівнева система, що формується у процесі взаємодії різних видів компетентностей. Їх синергія забезпечує багатовимірність, структурну узгодженість і функціональну повноту професійної підготовки, сприяючи гармонійному розвитку особистості педагога, формуванню його професійної ідентичності й підвищенню результативності педагогічної діяльності в умовах освітнього середовища.

У межах даного дослідження структуру професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів визначаємо з урахуванням нормативно-правових орієнтирів, закріплених у стандарті вищої освіти зі спеціальності «Початкова освіта» для першого (бакалаврського) рівня (2021). Звернення до аналізу зазначеного стандарту є доцільним, оскільки він окреслює нормативні засади професійної підготовки майбутніх учителів, визначає систему компетентностей, програмні результати навчання та обов'язкові компоненти освітньої програми, що в сукупності формують структурно-змістову модель професійної компетентності фахівця й забезпечують її відповідність сучасним критеріям якості вищої педагогічної освіти. У документі визначено три рівні компетентностей випускника: інтегральну, загальні та спеціальні (фахові) компетентності, які у своїй сукупності утворюють цілісну систему професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.

Інтегральна компетентність визначається як «здатність випускника розв'язувати складні спеціалізовані завдання початкової освіти з усвідомленням відповідальності за свої дії». У контексті формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів інтегральна компетентність виступає системним показником, що поєднує різнорівневі компетентності в цілісну структуру професійної підготовки й відображає здатність фахівця усвідомлено та ефективно поєднувати теоретичні знання, практичні навички, ціннісно-мотиваційні орієнтації та рефлексивні здібності для

розв'язання складних педагогічних завдань у реальних умовах освітнього процесу. Вона забезпечує гармонійний розвиток особистості педагога, інтеграцію різнорівневих компетентностей і слугує ключовим індикатором якості професійної підготовки майбутніх фахівців. У структурі професійної компетентності інтегральна компетентність виконує функцію об'єднання та узгодження окремих компонентів, що дозволяє педагогові діяти цілісно, творчо та відповідально в умовах динамічного освітнього середовища.

Стандарт передбачає формування восьми загальних компетентностей, які виступають базисом світоглядно-ціннісної й соціокультурної підготовки майбутнього вчителя початкових класів. Вони визначають здатність фахівця до усвідомленого соціального позиціювання, моральної відповідальності, культурної самоідентифікації та ефективної міжособистісної взаємодії в умовах освітнього середовища. З огляду на змістове наповнення та функціональну спрямованість, у межах дослідження проведено концептуальну типологізацію загальних компетентностей, що дозволяє цілісно осмислити їхній потенціал у процесі професійного становлення майбутнього вчителя (табл. 1).

Таблиця 1

Типологія загальних компетентностей майбутніх учителів початкових класів відповідно до стандарту вищої освіти

№	Вид компетентності	Формулювання загальної компетентності зі стандарту вищої освіти
1.	Громадянсько-правова	«ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні».
2.	Ціннісно-культурна	«ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя».
3.	Операційно-діяльнісна	«ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт». «ЗК-4. Здатність працювати в команді». «ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми».

		«ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел».
4.	Етико-поведінкова	«ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо». «ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)».

Кожна з виокремлених груп загальних компетентностей (громадянсько-правова, ціннісно-культурна, операційно-діяльнісна та етико-поведінкова) виконує концептуально важливу функцію у процесі формування особистості майбутнього вчителя початкових класів як носія демократичних цінностей, суб'єкта культури, активного учасника професійної взаємодії та морально відповідальної особистості, здатної реалізовувати ефективну педагогічну діяльність в умовах трансформаційних змін у сфері освіти. У педагогічній інтерпретації ці компетентності постають як фундаментальні складники професійної компетентності вчителя, що зумовлюють не лише його готовність до здійснення освітньої діяльності, а й сформованість рефлексивних і ціннісно-орієнтованих установок, необхідних для забезпечення її якості на засадах гуманістичних й професійно-етичних принципів.

Стандартом вищої освіти визначено дванадцять спеціальних компетентностей, які становлять основу професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів і забезпечують їх здатність ефективно виконувати специфічні фахові завдання в межах освітньої програми та подальшої професійної діяльності. Для формування цілісного уявлення про відповідність між вимогами до професійної діяльності вчителя початкових класів та змістом його підготовки у закладах вищої освіти здійснено порівняльний аналіз компетентностей, окреслених у професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024), та компетентностей, визначених у стандарті зі спеціальності «Початкова освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2021). Такий аналітичний підхід дозволяє оцінити рівень узгодженості між очікуваними результатами освітньої підготовки здобувачів вищої освіти та актуальними потребами професійного середовища, а також визначити ефективність реагування системи вищої педагогічної освіти на сучасні трансформаційні виклики та вимоги ринку праці щодо кваліфікаційних характеристик випускників (табл. 2).

Таблиця 2

Співставлення компетентностей професійного стандарту та стандарту вищої освіти

№	Компетентності	Компетентності
---	----------------	----------------

	професійного стандарту	стандарту вищої освіти
1.	Мовно-комунікативна	«СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово».
2.	Предметно-методична	«СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти». «СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти».
3.	Інформаційно-цифрова	«СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності».
4.	Психологічна	«СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність».
5.	Емоційно-етична	«СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність».
6.	Компетентність педагогічного партнерства	«СК-12. Здатність доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументувати їх на засадах партнерської взаємодії в умовах початкової школи».
7.	Інклюзивна	«СК-10. Здатність до професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами».
8.	Здоров'язбережувальна	«СК-11. Здатність до здійснення профілактичних заходів щодо збереження життя та здоров'я учнів початкової школи, до надання їм домедичної допомоги, до протидії та попередження боулінгу,

		різних проявів насильства».
9.	Прогностична	«СК-5. Здатність до проектування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти».
10.	Організаційна	«СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій».
11.	Оцінювально-аналітична	«СК-8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти». «СК-9. Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу».
12.	Здатність до навчання впродовж життя	Інтегрується через різні компетентності, що формують установку на безперервний професійний розвиток.

Здійснений порівняльний аналіз компетентностей, визначених у професійному стандарті, та компетентностей, закріплених у стандарті вищої освіти, засвідчує високий рівень їх узгодженості й змістовної відповідності. Компетентності, окреслені у стандарті вищої освіти, охоплюють ключові сфери професійної діяльності майбутнього вчителя початкових класів, зокрема, мовно-комунікативну, предметно-методичну, інформаційно-цифрову, психологічну, емоційно-етичну, інклюзивну, здоров'язбережувальну, прогностичну, організаційну, оцінювально-аналітичну, компетентність педагогічного партнерства, а також здатність до навчання впродовж життя. Отримані результати підтверджують цілісність, системність і логічну узгодженість підходів до формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів у чинних нормативних документах, що, у свою чергу, створює концептуальне підґрунтя для розроблення, корегування та ефективного впровадження якісних освітніх програм.

З урахуванням результатів структурно-змістового аналізу положень стандарту вищої освіти за спеціальністю «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня та професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», професійну компетентність майбутнього вчителя початкових класів доцільно розглядати як багаторівневе інтегративне утворення, що включає

взаємопов'язані компоненти різного ступеня узагальненості. Її структурна організація відображає не лише нормативно визначену логіку професійної підготовки, а й відповідає сучасним вимогам до педагогічної діяльності вчителя в умовах трансформацій освітнього середовища (рис. 1).

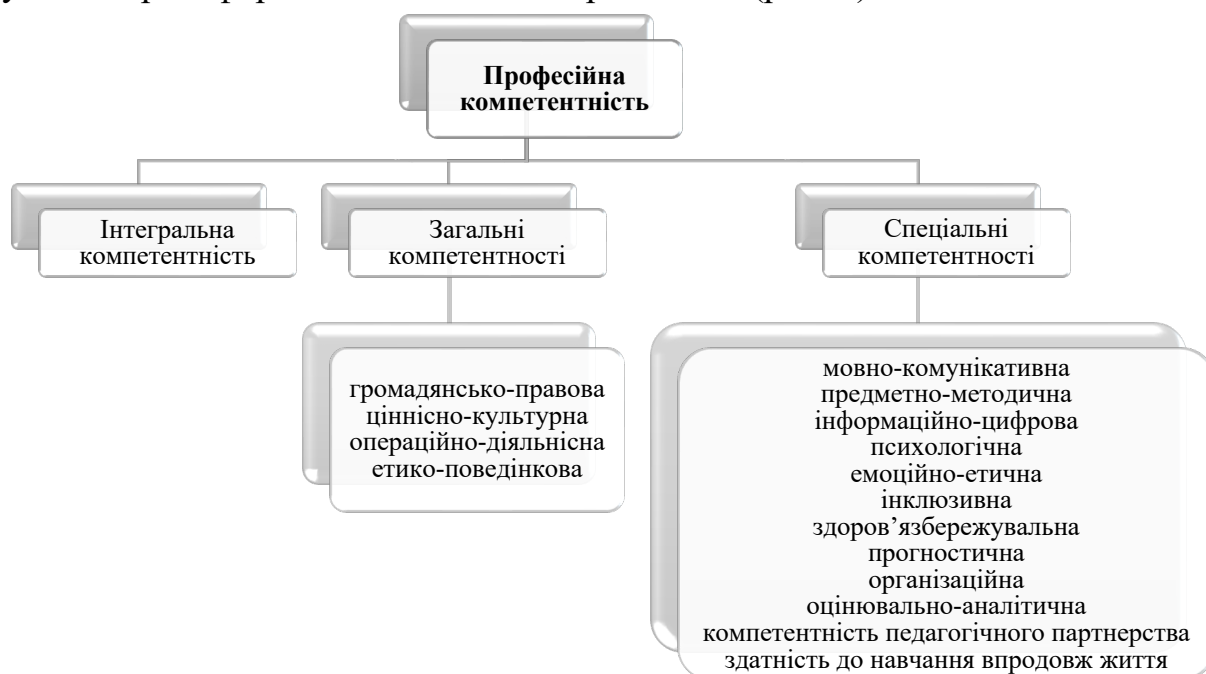

Рис. 1. Структура професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів

Таким чином, структура професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів постає як системно організований, ієрархізований та концептуально обґрунтований комплекс, який інтегрує ключові складники фахової підготовки – від світоглядно-ціннісної та загальнокультурної основи до спеціалізованих професійних умінь і навичок. Така структура забезпечує внутрішню логіку, цілісність і наступність професійного становлення педагога, спрямованого на ефективну реалізацію освітніх завдань в умовах динамічного соціокультурного середовища, інноваційних трансформацій та зростаючих вимог до якості освіти. Наукове визначення та обґрунтування цієї структури створює підґрунтя для формування змісту освітніх програм, здатних забезпечити високий рівень професійної підготовки майбутніх учителів відповідно до сучасних нормативних вимог і потреб освітньої практики.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Професійна компетентність майбутніх учителів початкових класів виступає системоутворювальним компонентом професійної підготовки та ключовим індикатором її якості. Структура професійної компетентності є багаторівневою, інтегративною системою, що включає взаємопов'язані компоненти різного рівня узагальненості: інтегральну, загальні та спеціальні

(фахові) компетентності. Інтегральна компетентність виступає системним показником цілісності професійної підготовки, загальні компетентності забезпечують світоглядно-ціннісну та соціокультурну основу професійної підготовки фахівця, а спеціальні – формують здатність ефективно виконувати професійні функції в освітньому середовищі. Проведений аналіз нормативних документів, зокрема стандарту вищої освіти зі спеціальності «Початкова освіта» для першого (бакалаврського) рівня та професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», засвідчив відповідність структури професійної компетентності чинним вимогам та зростаючим запитам професійного середовища. Визначення її компонентів та взаємозв'язків створює науково обґрунтовану основу для розробки змісту освітніх програм, спрямованих на підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті стандартизації вищої педагогічної освіти.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому вивченні взаємозв'язків між різними видами компетентностей, розробленні методик їх розвитку та визначенні ефективних стратегій формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів з урахуванням трансформацій системи вищої освіти та потреб освітнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вікторенко, І. Л. (2021). *Теоретичні і методичні засади формування інтеграційної компетентності вчителя початкових класів Нової української школи* (Дис. ... д-ра пед. наук). ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ.
2. Вітвицька, С. С. (2011). Компетентнісний та професіографічний підхід до побудови професіограми магістра освіти. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*, 57, 10–21.
3. Глузман, Н. А. (2010). *Методико-математична компетентність майбутніх учителів початкових класів: монографія*. Київ: Вища школа – ХХІ.
4. Ілійчук, Л. В. (2025). Нормативно-правовий вимір системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, 2(58), 131–139. <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2025-2-58-131-139>
5. Ішутіна, О. Є. (2025). *Теоретичні і методичні засади формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів* (Дис. ... д-ра пед. наук). ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ – Дніпро.
6. Луговий, В. І. (2009). Компетентності та компетенції: поняттєво-термінологічний дискурс. *Вища освіта України. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології»*, 3, 8–14.
7. Овчарук, О. В. (Ред.). (2004). *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики*. Київ: К.І.С.
8. Про вищу освіту. Закон України № 1556-VII (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

9. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Наказ Міністерства освіти і науки України № 1225 (2024). <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>
10. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України № 357 (2021). <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/013-Pochatk.osvita-bakalavr.28.07.pdf>
11. Про освіту. Закон України № 2145-VIII (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
12. Семенець, Л. М. (2010). Педагогічна компетентність викладача як умова формування професійної компетентності майбутнього вчителя. *Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка*, 53, 183–186.
13. Хижняк, І. А. (2017). *Теорія і практика підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності* (Дис. ... д-ра пед. наук). ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ.

STRUCTURE OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE CONTEXT OF STANDARDIZATION OF HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION

Liubomyra Iliichuk

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Department of Primary Education and Educational Innovations
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
Ivano-Frankivsk, Ivano-Frankivsk region, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-4274-6903
liubomyra.iliichuk@cnu.edu.ua

Abstract. The article discusses the problem of determining the structure of professional competence of future primary school teachers in the context of standardization of higher pedagogical education, which is one of the key areas of ensuring its quality in the context of reforming the national education system. The relevance of the study is justified in view of current trends in the development of Ukraine's educational space, aimed at improving the quality of professional training of teaching staff in accordance with the requirements of the European Higher Education Area. It is emphasized that the competency-based approach is the conceptual basis of the modern model of professional training of teaching staff, orienting the educational process towards the formation of the ability of future teachers to act effectively, creatively, and responsibly in a dynamic educational environment.

An analysis of the scientific approaches of N. Gluzman, I. Viktorenk, S. Vitvitskaya, O. Ishutin, L. Semenets, and I. Khizhnyak to the definition of the concept of «professional competence» was carried out, and the positions of leading domestic scientists regarding its content and structure were summarized. It has been found that scientists consider professional competence to be a multi-level phenomenon that combines knowledge, skills, values, personal qualities, and readiness to effectively perform professional functions in the modern educational environment.

The subject and purpose of the study was to theoretically substantiate the structure of the professional competence of primary school teachers, to determine its content components, interrelationships, and functional significance in ensuring the quality of professional training of future teachers in accordance with the requirements of modern educational standards.

The essence and structure of the professional competence of primary school teachers in the context of the standardization of higher pedagogical education are revealed. Emphasis is placed on the integrative nature of competence and the need to align its structure with the content of higher education standards and professional teacher standards. The components of the professional competence of future primary school teachers, which are formalized in regulatory documents, are highlighted: integral, general and special. It is concluded that the integration of these components forms a comprehensive system of professional competence that ensures the ability of future primary school teachers to effectively and responsibly perform their job functions in today's dynamic educational environment.

Key words: professional competence; higher education standard; professional standard; standardization of higher education; professional training; primary school teacher.

REFERENCES

1. Viktorenko, I. L. (2021). *Teoretychni i metodychni zasady formuvannia intehratsiinoi kompetentnosti vchytelia pochatkovykh klasiv Novoi ukrainskoi shkoly* [Theoretical and methodical foundations of integration competence formation of a primary school teacher of the New Ukrainian School] (Doctor's thesis). DVNZ "Donbaskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet". Sloviansk. [in Ukrainian].
2. Vitvytska, S. S. (2011). Kompetentnisnyi ta profesiohrafichnyi pidkhid do pobudovy profesiohramy mahistra osvity [The competence-based and professional approaches for masteries degree professiogram construction]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky*, 57, 10–21. [in Ukrainian].
3. Hluzman, N. A. (2010). *Metodyko-matematychna kompetentnist maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv: monohrafiia* [Methodological and mathematical competence of future primary school teachers]. Kyiv: Vyshcha shkola – KhKhI. [in Ukrainian].
4. Iliichuk, L. V. (2025). Normatyvno-pravovyi vymir systemy zabezpechennia yakosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv [Regulatory and legal dimension of the quality assurance system for the professional training of future specialists]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Pedahohichni nauky*, 2(58), 131–139. <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2025-2-58-131-139> [in Ukrainian].
5. Ishutina, O. Ye. (2025). *Teoretychni i metodychni zasady formuvannia mediapedahohichnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv* [Theoretical and methodological foundations of developing future primary school teachers media pedagogical competence] (Doctor's thesis). DVNZ «Donbaskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet». Sloviansk – Dnipro. [in Ukrainian].
6. Luhovyi, V. I. (2009). Kompetentnosti ta kompetentsii: poniattievo-terminolohichni dyskurs [Competencies and competences: conceptual and terminological discourse]. *Vyshcha osvita Ukrainy. Tematychnyi vypusk «Pedahohika vyshchoi shkoly: metodolohiia, teoriia, tekhnolohii»*, 3, 8–14. [in Ukrainian].
7. Ovcharuk, O. V. (Red.). (2004). *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasnii osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy: biblioteka z osvitnoi polityky* [Competence-based approach in modern education: global experience and Ukrainian perspectives]. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
8. On higher education. Law of Ukraine № 1556-VII (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
9. On approval of the professional standard «Teacher of a general secondary education institution». Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1225 (2024). <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> [in Ukrainian].
10. On approval of the higher education standard for specialty 013 Primary Education for the first (bachelors) level of higher education. Order of the Ministry of Education and Science of

Ukraine № 357 (2021). <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/013-Pochatk.osvita-bakalavr.28.07.pdf> [in Ukrainian].

11. On education. Law of Ukraine № 2145-VIII (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

12. Semenets, L. M. (2010). Pedagogichna kompetentnist vykladacha yak umova formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia [Teachers pedagogical competence as a prerequisite for the professional competence of future teachers]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni I. Franka*, 53, 183–186. [in Ukrainian].

13. Khyzhniak, I. A. (2017). *Teoriia i praktyka pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly do zastosuvannia zasobiv elektronnoi linhvometodyky v profesiinii diialnosti* [Theory and practice of future primary school teachers training for the use of electronic linguomethodological tools in professional activities] (Doctor's thesis). DVNZ «Donbaskyi derzhavnyi pedagogichnyi universytet». Sloviansk. [in Ukrainian].

Матеріали надійшли до редакції
13.10.2025 р.